

ASPECTE ALE CIRCULAȚIEI MONEDELOR BIZANTINE ÎN SECOLUL IX ȘI PROBLEMA UNEI FORMAȚIUNI PRESTATALE ÎN ZONA VASLUI – IAȘI

Sorin LANGU*

Key words: Vaslui, Iași, byzantine coins, woyevodat.

Una din problemele istoriei medievale românești este apariția formațiunilor prestatale; în timp ce pentru celelalte regiuni avem câteva repere cronologice și spațiale pentru Moldova mențiunile documentare sunt mult mai sărace și imprecise. Și totuși, pe baza cercetărilor arheologice s-au creionat mai multe zone de concentrare demografică, posibile nuclee ale formațiunilor politice viitoare. Într-o variantă, la est de Carpați ar fi 4 astfel de formațiuni: una în zona Sucevei, alta în jumătatea de nord a jud. Botoșani, alta în zona Iași, și ultima centrată pe sudul jud. Vaslui și nordul jud. Galați.¹ O altă ipoteză merge pe două formațiuni politice nelocalizate, pe baza unor mențiuni dintr-o cronică rusă și una islandeză², a treia formațiune, certă, fiind la curbura Carpaților.³ Cazul cel mai interesant îl reprezintă berladnicii, autori ai unei formațiuni politice în sudul Moldovei,⁴ extrem de controversată.

Noi dorim să analizăm situația prin prisma descoperirilor numismatice din secolul IX, descoperiri care pot oferi câteva date în plus în studiul chestiunii.

După domnia lui Heraclius, situația politică a Imperiului Bizantin se înrăutățește fapt cu consecințe directe în economie. Circulația monetară decade puternic, vreme de aproape 200 de ani nu avem monede bizantine la est de Carpați, iar pe întreg arealul extracarpatic înregistrându-se doar 8 exemplare, din care 4 din timpul domniei lui Theophil (829-842)⁵, una singură provenind din Moldova, și anume un follis emis de împăratul Tiberiu III Apsimar (698-705), follis descoperit la Berezeni, jud. Vaslui.⁶ Semne de revigorare erau date de reforma lui Theophil, dar și de măsurile de reducere a costurilor, la moartea lui vistieria având 7 milioane de nomisme, mai mult decât dublul bugetului anual.⁷

Odată cu venirea lui Leon VI (886-912) situația se schimbă. Circulația monedelor mici începe să crească,⁸ și acest lucru se observă și în regiunile extracarpatică.⁹ Este prima pătrundere masivă de folliși bizantini după 602. Nu e însă vorba de o distribuție uniformă a monedei lui Leon VI, ci mai curând de o concentrare a acesteia: 4 monede la Drobeta,¹⁰ una pe linia Oltului, la Dobrușa

* Colegiul Național „Vasile Alecsandri”, Galați, langusorin@yahoo.com

¹ Șt. Olteanu, *Societatea carpato-danubiano-pontică în sec. IV – XI. Structuri demo-economice și social-politice*, București, 1997, p. 271.

² V. Spinei, *Moldova în secolele XI – XIV*, Chișinău, 1994, p. 131.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 177-179, cu toate ipotezele discutate, Gh. Mănușu-Adameșteanu, *Contribuții la cunoașterea locuirii medio-bizantine de la Măcin – Cetatea Arrubium (secolele X - XII)*, în „Peuce”, S.N. VIII, 2010, p. 237-250.

⁵ La Buzău, Sălcuța (jud. Dolj), și în Oltenia (2 piese), C. Preda, *Circulația monedelor bizantine în regiunea carpato-dunăreană*, în SCIV, 23, 3, 1972, p. 408 și 412.

⁶ I. Dimian, *Câteva descoperiri bizantine pe teritoriul R.P.R.*, în SCN, I, 1957, p. 197, Ernest Oberlander-Târnoveanu, *La răscruce de vânturi – tranziția de la Antichitate la Evul Mediu timpuriu în zona Porților de Fier ale Dunării*, p. 147

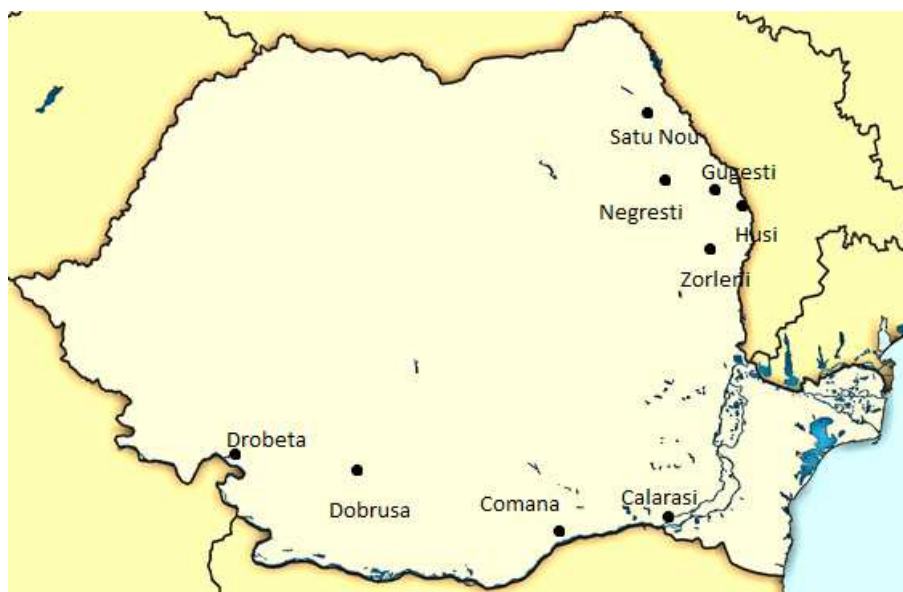
⁷ W. Treadgold, *O scurtă istorie a Bizanțului*, București, 2003, p. 154.

⁸ D. M. Metcalf, *Coinage in South-Eastern Europe 820 – 1396*, London, 1979, p. 11; idem, *The new bronze coinage of Theophilus*, p. 81-98.

⁹ La fel ca și în nordul Bulgariei, D. M. Metcalf, *Coinage*, p. 41-43, Ernest Oberlander-Târnoveanu, „*Barbaricum Apropiat*” – populațiile din Muntenia și Imperiul Bizantin (secolele VI-X) – mărturia numismaticii, în „Ialomița”, IV, 2003-2004, p. 361-362.

¹⁰ C. Preda, *Circulația...*, p. 410; O. Toropu, *Romanitatea târzie și străromânii în Dacia Traiană sud- carpatică (sec. III – XI)*, Craiova, 1976, p. 211; B. Mitrea, în „Dacia”, XXI, 1977, p. 381; E. Oberländer-Târnoveanu, *Coins and history. The case of the area of the Iron Gates of the Danube during the 10th-11th centuries*, în „Istros”, X, 2000, p. 393

(jud. Vâlcea),¹¹ două pe Dunăre, la Călărași¹² și Comana (jud. Giurgiu),¹³ două în localități neprecizate din Basarabia,¹⁴ și câte una la Gugești,¹⁵ Negrești,¹⁶ Huși,¹⁷ Zorleni (jud. Vaslui)¹⁸ și Satu Nou (jud. Iași).¹⁹ Concentrarea monedelor în Oltenia e firească, îndeosebi la Drobeta, veche așezare antică, mai ales după distrugerea pozițiilor avare de la sfârșitul sec. VIII. Indiferent dacă bulgarii și-au impus dominația, parțial sau nu, zona dintre Carpați, Olt sau Dunăre trece printr-o perioadă liniștită, a cărei consecință directă este o circulație monetară. Moneda de la Dobrușa poate jalona un „drum al sării”, cel spre Ocnele Mari, iar cele de pe linia Dunării fac parte din realitatea schimburilor economice în zonele de graniță. În zona Moldovei lipsa localizării în cazul celor două monede dintre Prut și Nistru ne poate conduce la ipoteze mai mult sau mai puțin consistente. Noi credem că ele s-au descoperit în zona de sud a arealului, de pe filiera dobrogeană.

Monedele din zona Vaslui-Iași reprezintă o concentrare aparent neobișnuită; se pot lega de faptul că în această zonă se aflau două grupări „mari” de așezări ale culturii Dridu,²⁰ grupări care probabil aveau legături cu Dobrogea (erau și mărfuri bizantine importate), și în care începuse și folosirea monedei. În toată zona avem de-a face cu o circulație monetară „insulară”,²¹ bazată pe zone, relativ reduse ca suprafață. Asistăm la prima fază a penetrării monedei bizantine, posibil datorată și acțiunilor militare din regiune,²² în zone apropiate de Dunăre sau chiar pe linia Dunării, zone în care se știa că pot folosi moneda și în tranzacțiile viitoare, pentru că altfel nu ar fi acceptat

¹¹ O. Toropu, Onoriu Stoica, *Monede bizantine decoperite în Oltenia*, în „Drobeta”, I, 1974, p. 165.

¹² B. Mitrea, în SCIV, 21, 1970, 2, p. 345; C. Preda, *Circulația...*, p. 398; O. Iliescu, *Moneda romano-bizantină pe teritoriul României (326-1327)*, Cultura bizantină în România. La culture byzantine en Roumanie, București, 1971, p. 185.

¹³ Poenaru-Bordea Gheorghe, Popa Corneliu, *Noi date numismatice privind prezențele bizantine în Câmpia Română în sec. IX – XI*, în „Ilfov – File de istorie”, București, 1978, p. 135.

¹⁴ V. Butnaru, *O nouă monedă bizantină de la Gugești (județul Vaslui)*, în CI, XII-XIII, 1981-1982, p. 170.

¹⁵ G. Coman, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, 1980, p. 88; V. Butnaru, *O nouă monedă bizantină*, p. 169; D. Gh. Teodor, *Descoperiri...*, p. 96.

¹⁶ D. Gh. Teodor, *Descoperiri arheologice și numismatice la est de Carpați în sec. V-XI*, București, 1997, p. 121; Costin C. Kirițescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. I, București, 1997, p. 353.

¹⁷ *Monnaies et parures du Musée Départemental „Stefan cel Mare” de Vaslui*, Iași, 2007, p. 96.

¹⁸ C. Preda, *Circulația...*, p. 408; D. Gh. Teodor, *Descoperiri...*, p. 142.

¹⁹ G. Coman, *Statornicie, continuitate...*, p. 284; D. Gh. Teodor, *Descoperiri...*, p. 171.

²⁰ Șt. Olteanu, *Societatea*, p. 30-31.

²¹ E. Oberländer-Târnoaveanu, *La monnaie dans l'espace rural byzantin des Balkans orientaux- un essai de synthèse au commencement du XXIe siècle*, în „Peuce”, s.n., I (XIV), 2003, p. 351.

²² S. Musteață, *Byzantine finds in the Prut-Nistru Space, dating from 8th-9th centuries*, în „Scripta archaeologica. Miscellanea în onorem septagenarii magistri Ion Ioniță oblata”. Ediderunt: Virgil Mihailescu-Bîrliaba, Cătălin Hriban, Lucian Munteanu, Iași, 2006, p. 291.

un schimb bazat pe monedă.²³ Această concluzie nu este în mod necesar exagerată, unii autori fiind de părere că prezența monedei bizantine la nordul Dunării este, cel mai adesea, supraevaluată,²⁴ prezența monedelor putând avea și alte cauze: stipendii, lupte etc., dar în acest caz, credem noi, vehicularea monedelor de către migratori a fost minimă pentru că monedele sunt de mică valoare, aşadar neinteresante pentru ei.

De altfel, în apropiere la Scobinți și Popești, jud. Iași,²⁵ ca și în sudul Basarabiei²⁶ s-au descoperit monede din aur, unele chiar în complexe funerare nomade. Aşadar rămâne posibilitatea ca aceste monede să fie vehiculate chiar de populația autohtonă, mai mult sau mai puțin în cazul unor schimburi comerciale dezvoltate. În acest context rămâne posibilitate unei concentrări de tip prestatal în zonă, în sec. IX, distrusă de pecenegi, aceştia apărând în zona Dunării de Jos în prima jumătate a secolului X, monedele de la Popești și Scobinți fiind posibile mărturii în sensul raidurilor pecenege din zonă.

Perimetrul formațiunii, delimitat de monedele descoperite este mediu, între Satu Nou și Zorleni fiind 60 km, iar între Negrești și Huși fiind aproximativ 40 km în linie dreaptă, noi optând pentru o singură formațiune în zonă și nu două.

ASPECTS OF CIRCULATION OF BYZANTINE COINS IN 9TH CENTURY AND THE PROBLEM OF PRESTATAL POLITICAL FORMATION IN VASLUI - IASI ZONE

One of the most important problems of early Romanian medieval time is the problem of prestatal political formations in the east of Carpathians. On the base of byzantine coins discovered in the Vaslui-Iasi zone, emissions under the emperors Theophil and Leon VI, we think we can establish a perimeter between Satu Nou in the north and Zorleni in the south.

²³ D. M. Metcalf, *Coinage*, p. 7.

²⁴ S. Musteață, *op. cit.*, p. 291.

²⁵ Vîlcu, *Monede de aur descoperite în Dobrogea*, în „Peuce”, VII, p. 365.

²⁶ *Ibidem*.